

กำเนิดปรัชญาจีนโบราณ

1. ลักษณะทั่วไปของปรัชญาจีนโบราณ

ปรัชญาจีนมีลักษณะของตนเองโดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากปรัชญาตะวันตก คือ ปรัชญาจีนสนใจศึกษาเรื่องจริยศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ โดยสนใจในความรู้สึกและแนวทางปฏิบัติตนของมนุษย์ เน้นความสำคัญทางจริยศาสตร์มากกว่าที่จะศึกษาเรื่องของอภิปรัชญา หรือญาณวิทยา ดังจะเห็นว่าปรัชญาจีนแต่ละสำนัก เริ่มต้นจากการฝึกฝนอบรมตนเอง แล้วภายหลังจึงมีการพัฒนาการมาเป็นลัทธิความเชื่อทางศาสนา แต่ก็ไม่ได้มีความรู้สึกศรัทธาต่อศาสนาอย่างแรงกล้า เช่นที่นักปรัชญาตะวันตกศรัทธาในพระเจ้าของตน นักปรัชญาตะวันตกส่วนมากพยายามสอนเพื่อเสริมศรัทธาต่อพระเจ้าในศาสนาของตน แต่ปรัชญาจีนนั้นมุ่งส่งเสริมความรักต่อเพื่อนมนุษย์ การวางแนวปฏิบัติตนให้ถูกต้องกับการดำรงชีวิตในสังคม การมีมนุษย์สัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ยึดถือหลักการทำความดีต่อเพื่อนมนุษย์ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ปรัชญาจีนนอกจากจะแตกต่างจากปรัชญาตะวันตกแล้ว ยังมีความแตกต่างจากปรัชญาอินเดียซึ่งเป็นปรัชญาตะวันออกด้วยกัน ปรัชญาอินเดียส่วนมาก (ยกเว้นพุทธปรัชญา) มุ่งสอนให้แต่ละบุคคลปฏิบัติตนเพื่อให้เข้าถึงความหลุดพ้นหรือโมกษะเฉพาะตัว

2. กำเนิดปรัชญาจีน

สมัยที่จีนเริ่มมีความเจริญทางปรัชญานั้นมีความเกี่ยวเนื่องมาจากความเป็นอยู่ของชาวจีนสมัย ชุนชิว-เจียนก๊ก (Warring States Period) ซึ่งมีการรบพุ่งแย่งชิงอำนาจความเป็นใหญ่ในแผ่นดินระหว่างชนชาติจีนด้วยกันอยู่ตลอดเวลา นับเป็นสมัยที่มีวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่รุนแรงที่สุดสมัยหนึ่งในประวัติศาสตร์ของจีน การที่มีการรบพุ่งกันมากเป็นเหตุให้ประชาชนชาวจีนมีชีวิตที่ลำบากเข็ญ มีความรู้สึกว่าการดำเนินชีวิตไม่มั่นคงปลอดภัย ออกอยากขาดแคลนอาหาร ถูกรัฐเก็บภาษีในอัตราที่สูง ถูกเกณฑ์แรงงาน และเกณฑ์เป็นทหารไปรบในสนามรบ สมาชิกในครอบครัวต้องพลัดพรากจากกัน

จากเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นนี้เองที่เป็นแรงบันดาลใจให้นักคิดคนสำคัญๆ ของจีนพากันเสนอแนวความคิดทางปรัชญาของตนขึ้น จุดประสงค์สำคัญเพื่อจะเสนอแนวทางแก้ไขวิกฤตการณ์ทาง-

การเมือง การสงครามให้หมดไป ทุกคนในสังคมจะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข มีความรักใคร่กลมเกลียวกัน มีความเห็นอกเห็นใจกันและกัน ไม่แก่งแย่งชิงดีกัน การเสนอแนวความคิดของนักปรัชญาคนสำคัญ ๆ ของจีนมีทั้งที่สอดคล้องกันและขัดแย้งกัน

3. แบบอย่างของสังคมที่นักปรัชญาจีนโบราณเสนอเป็นแนวพัฒนาประเทศ

แนวความคิดที่จะสร้างสังคมให้สงบสุขนั้น นักปรัชญาที่สำคัญ ๆ ในลัทธิขงจื้อได้เสนอแนวความคิดว่าสมควรที่จะถือเอาแบบอย่างที่กษัตริย์นักปราชญ์โบราณใช้ปกครองขึ้นมาใช้ใหม่และนักปราชญ์ลัทธิขงจื้อก็ได้ให้ความคิดเห็นของตน จะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตาม นักปราชญ์ลัทธิขงจื้อจะกล่าวอ้างถึงกษัตริย์นักปราชญ์โบราณที่ลัทธิขงจื้อกล่าวไว้ด้วยกันทั้งสิ้น กษัตริย์นักปราชญ์โบราณของจีนที่เป็นที่ยกย่องของนักปราชญ์ลัทธิขงจื้อว่าเป็นผู้มีคุณธรรมสูงส่ง ได้แก่พระเจ้าเยา (Yao) พระเจ้าซุน (Shun) และพระเจ้ายู (Yu) ¹ เป็นคน คุณความดีของกษัตริย์โบราณคือ ทรงปกครองอาณาจักรด้วยความเอาใจใส่ในทุกซอกซอของราษฎร และร่วมทำงานกับราษฎร รวมทั้งไม่ยอมมอบตำแหน่งกษัตริย์ให้แก่บุตรของตน แต่ได้หาผู้ที่มีความรู้ความสามารถปกครองแทนพระองค์ ซึ่ง เส่เถียร โฟชินันทะ ได้กล่าวถึงคุณธรรมความดีของกษัตริย์เหล่านี้ไว้อย่างชัดเจนว่า

พระเจ้าเจี้ยวไม่ทรงมอบหมายตำแหน่งให้แก่สายโลหิตอีกต่อไป แต่ทรงเลือกหัวหน้าชุมนุมคนหนึ่งชื่อ *ซุน ขึ้นมาทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการ ทั้งนี้เพราะซุนมีความเก่งกล้ารอบรู้รอบคอบเหนือใคร พระเจ้าเจี้ยวจึงทรงตั้งพระทัยให้ซุนเป็นกษัตริย์ ซึ่งพวกหัวหน้าชุมนุมทั้งหลายก็ยินยอม ซุนจึงได้เสวยราชย์เมื่อพระเจ้าเจี้ยวสิ้นพระชนม์แล้ว มีพระนามว่าพระเจ้าซุน พระเจ้าซุนคงอนุวัตตามจริยาของพระเจ้าเจี้ยวต่อไป คือเมื่อชราภาพก็เลือกเอาบุคคลผู้ที่สามารถคนหนึ่งชื่อ อู๋ ซึ่งมีศักดิ์เป็นเพียงบุตรเขนนาง อู๋มีความชอบที่สามารถชดเชยการระบายน้ำในแม่น้ำเหลืองมิให้เกิดอุทกภัยท่วมไร่นา ฉะนั้นอู๋จึงเป็นกษัตริย์ต่อจากซุน ทรงพระนามว่าพระเจ้าอู๋ กษัตริย์ทั้งสามพระองค์เป็นแบบฉบับบุคคีเลิศของจีนมิได้เห็นแก่สายโลหิต แต่ยกย่องคนดีมีวิชาจริง ๆ ทรงปกครองราษฎรแบบพ่อปกครองลูก ประชาชนภายใต้การปกครองมีความเป็นอยู่อุดมสมบูรณ์ นักปราชญ์ นักการเมืองของจีนในสมัยโบราณมักจะอ้างอิงสภาพบ้านเมืองอันสันติสุขของกษัตริย์ทั้งสามด้วยความชื่นชมยินดี

*ซุน คือพระเจ้าซุน

¹ พระเจ้าเยา พระเจ้าเอี้ยว และพระเจ้าเจี้ยว เป็นพระองค์เดียวกัน พระเจ้ายู พระเจ้ายิว และพระเจ้าอู๋ เป็นพระองค์เดียวกัน.

ฉะนั้นเราจึงต้องจดจำชื่อและความสำคัญของกษัตริย์ทั้งสามองค์นี้ เพราะว่ามีส่วนสัมพันธ์กับ
ลัทธิปรัชญาจีนในตอนต่อ ๆ ไปข้างหน้า¹

ในหนังสือประวัติศาสตร์ (Shu Shing) ของซ่งจื้อมีอยู่ตอนหนึ่งที่กล่าวถึงการที่พระเจ้าเยา
ไม่ทรงเลือกบุตรชายของตนสืบราชสมบัติต่อจากตน แต่ทรงตรัสสั่งให้เลือกบุคคลที่เหมาะสมขึ้นมา
และมีผู้เสนอชื่อนี้แก่พระเจ้าเยา (Shun of Yu) โดยบอกถึงคุณสมบัติของชุนว่า

เขาเป็นบุตรของชายตาบอด บิดาของเขาโง่มาก มารดาของเขาเป็นหญิงเจ้ามารยา
ที่ชายของเขาเป็นคนยะโสโอหัง แต่เขาก็สามารถทำหน้าที่ของเขาได้ไม่บกพร่อง และอยู่
ร่วมกับคนเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี โดยตัวเขาเองไม่เคยมีนิสัยทำทรมานไปตามบุคคลเหล่านั้น
เลย²

ด้วยเหตุที่ชุนเป็นคนมีคุณธรรมนี้เองที่ทำให้พระเจ้าเยาทรงเลือกชุนขึ้นมาเป็นรัชทายาท
ของพระองค์ และชุนก็ได้แสดงความสามารถของตนอย่างเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
กษัตริย์นักปราชญ์เหล่านี้ (มีเยา ชุน และยิว เป็นต้น) เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิด
ทางปรัชญาของนักปราชญ์จีนโบราณ พวกหนึ่งสนับสนุนว่าสังคมของกษัตริย์เหล่านี้เป็นสังคมตัวอย่าง
ที่จะต้องสร้างสังคมปัจจุบันให้ได้เหมือน และอีกพวกหนึ่งเห็นว่าจะไม่สามารถใช้สังคมสมัยของ
กษัตริย์เหล่านี้ได้อีกในสังคมปัจจุบัน เพราะทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมแล้ว แต่อย่าง-
ไรก็ตามทั้ง 2 ฝ่ายก็จะกล่าวถึงกษัตริย์นักปราชญ์โบราณที่กล่าวถึงแล้วนี้ทั้งสิ้น

4. ปราชญ์ที่สนับสนุนสังคมสมัยกษัตริย์นักปราชญ์โบราณ

นักปราชญ์ที่เห็นว่าสังคมของกษัตริย์โบราณเป็นสังคมในอุดมคติของตน และกล่าวยกย่อง
ไว้อย่างเด่นชัด คือนักปราชญ์ในลัทธิขงจื้อ

4.1 ขงจื้อ ขงจื้อได้เลือกเอาภาพของกษัตริย์นักปราชญ์โบราณ คือ เยา, ชุน กษัตริย์-
ถึงผู้ตั้งราชวงศ์ซาง และในบรรดาบรรพบุรุษคนสำคัญของตระกูลโจวกี้ได้เลือกกษัตริย์ เหวิน หู

¹เสถียร โปธินันตะ, เมธีตะวันออก, (พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2514),

²E.R. Hughes, Chinese Philosophy in Classical Time. (New York :
J.M. Dent and Sons, 1954), p. 24.

และ โจว กง เป็นบุคคลในอุดมคติของตน บุคคลต่าง ๆ เหล่านี้ไ้ทำให้มนุษยธรรมและคุณธรรม
ที่สมบูรณ์ที่ขงจื้อสั่งสอนอยู่เป็นจริงขึ้นมาได้ บรรดาการกระทำและความยิ่งใหญ่ของบุคคลเหล่านี้
นับเป็นตัวแทนสิ่งทั้งปวงที่นับว่าฉลาด และถึงกันในประวัติศาสตร์สังคมการปกครองของจีน โดย-
เฉพาะอย่างยิ่งขงจื้อได้ออนรำลึกไปถึงสันติสุขและความมีระเบียบของสังคมสมัยเริ่มตั้งราชวงศ์โจว
ซึ่งเป็นสมัยที่บรรพบุรุษผู้ทรงสถาปนาราชวงศ์ขึ้น เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งพระปรีชาสามารถและมีคุณธรรม
สูงส่ง

ในหนังสือประวัติศาสตร์ที่ขงจื้อบันทึกไว้ ซึ่งเป็นการรวบรวมเรียบเรียงประวัติศาสตร์
รัฐผู้ขึ้นใหม่ขึ้นได้แทรกอุดมคติทางการเมืองของเขาลงไปด้วย แสดงให้เห็นว่าขงจื้อเป็นผู้มั่นคง
ในขนบธรรมเนียมประเพณี เขาได้สอนให้ช่วยกันปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้นโดยยึดถือเอาสิ่งที่ดี ๆ ที่มี
อยู่แล้วในสมัยโบราณกลับมาใช้อีก เขาจึงได้เทิดทูนพระเกียรติคุณของอดีตกษัตริย์เหล่านั้น เช่น
คำสดุดีพระเจ้าเยาว่า

ยิ่งใหญ่จริงหนอ พระเจ้าเจ๋นยู ช่างแลดูตระหง่านเสียด้านกระไรเลย แขนงฟ้าผู้บูชา
ครอบงำไปทั่วหลาแหล่ง เห็นมีแต่พระคุณธรรมของพระองค์ อันจักเปรียบความดีกับแผนฟ้าได้
ยิ่งแลก็ยิ่งเห็นความโคกเค่นยากที่ทวยราษฎร์จักสรรเสริญความดีของพระองค์ทั่วถึงได้
พระองค์ทรงไว้ซึ่งความยิ่งใหญ่ พระราชกิจอันสุกสว่างได้เหลือสืบทอดมาสมัยหลัง กล่าวคือ
บรรดากษัตริย์นิยมจารีตพิธีต่าง ๆ ¹

นอกจากนี้ขงจื้อยังเห็นว่ากษัตริย์นักปราชญ์ในอดีต เป็นแบบฉบับตัวอย่างของการเป็นคนดี
และเป็นคนที่ทำให้คนอื่นในสังคมปฏิบัติตาม ยิ่งถ้าคนดีนั้นเป็นกษัตริย์ก็ยิ่งมีอิทธิพลชักจูงใจให้
ราษฎรพลอยเป็นคนดีตามไปด้วย ดังที่ขงจื้อกล่าวไว้ว่า

คนคนเดียวอาจสร้างประเทศขึ้นมาได้ กุจดังพระเจ้าเจ๋นยู(เยา) และพระเจ้าซุน
ซึ่งปกครองราษฎรด้วยพระเมตตาอารี ราษฎรก็พลอยเป็นผู้มีเมตตาอารีตาม ฉะนั้น
วีรชนจึงอุทิศตนเพื่อทำความดีด้วยตนเองให้เป็นแบบฉบับก่อน ภายหลังจึงไปปกครอง
อบรมผู้อื่นใหม่เพื่อทำความดีตาม ก็เมื่อตัวเองยังเอาดีไม่ได้ ที่จะให้ผู้อื่นเอาดีด้วย
นั้นย่อมหาสำเร็จไม่²

¹เสถียร โพธิ์นันทะ, เมธีตะวันออก, หน้า 122.

²ปานทิพย์ สุภนกร, ปรัชญาจีน, (กรุงเทพฯ : รามคำแหง ม.ป.ป.)

4.2 เม่งจื่อ เป็นผู้เผยแพร่ลัทธิขงจื้อที่สำคัญคนหนึ่ง ยอมรับแนวคิดที่ให้ทำตามแนวทางของกษัตริย์นักปราชญ์โบราณ เม่งจื่อเสนอว่าสิ่งที่กษัตริย์นักปกครองทั้งหลายควรทำอย่างยิ่งก็คือ "ดำเนินตามวิถีทางของกษัตริย์โบราณ"¹ วิถีทางของกษัตริย์โบราณที่เม่งจื่อชอบมากได้แก่ ซุน เม่งจื่อยกย่องซุนว่าเป็นกษัตริย์นักปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด และคุณธรรมของพระองค์สูงส่งจนยากจะบรรยายได้ และถึงแม้ว่าเม่งจื่อสอนปรัชญาโดยยอมรับอำนาจของสวรรค์ก็ตาม แต่เม่งจื่อก็ถือว่าสวรรค์จะยอมรับสิ่งทั้งหลายโดยคุณการยอมรับของประชาชนดังที่กล่าวกันว่า "ฟ้าเห็นเหมือนที่ประชาชนเห็น และไฉนเหมือนที่ประชาชนไฉน" ตัวอย่างคำสอนนี้ดูได้จากคำกล่าวถึงเรื่องที่พระเจ้าเยาทรงมอบราชสมบัติให้แก่ซุน และประชาชนยอมรับก็ถือว่าสวรรค์ยอมรับด้วยเช่นกันดังที่เม่งจื่อกล่าวว่า "เมื่อก่อนนั้นสมัยที่เยาโคเสนอซุนต่อสวรรค์ และสวรรค์ก็ยอมรับซุน และประทานซุนแก่ประชาชน และประชาชนก็ยอมรับเขา นี่คือทำไมฉันจึงพูดว่าสวรรค์ไม่โคพูด ทั้งหมดแสดงออกทางความประพฤติและการทำหน้าที่การงานของซุน"² จากข้อความนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าเม่งจื่อยอมรับว่าซุนเป็นกษัตริย์นักปราชญ์ที่นำยุคของ และถือเป็นแบบอย่างของกษัตริย์รุ่นหลังด้วย แต่เม่งจื่อก็ยกย่องซุนเป็นกษัตริย์ที่มีพระปรีชาสามารถในการปกครองอาณาจักรที่กว้างขวางให้เกิดความสงบได้ และประชาชนในแคว้นต่าง ๆ ของจักรวรรดิก็ยอมรับ การที่ประชาชนยอมรับความสามารถของซุนแสดงว่าต้องเป็นเจตจำนงของสวรรค์ เม่งจื่อจึงถือว่ากษัตริย์ที่ปกครองโดยคุณธรรมเท่านั้นที่จะปกครองได้โดยง่ายคาย เพราะสามารถจะผูกมัดใจประชาชนไว้ดังที่เขา กล่าวว่า "พระมหากษัตริย์เหล่านั้นจึงมีการปกครองที่ประกอบด้วยความเมตตากรุณา ด้วยเหตุนี้การปกครองจึงง่าย เหมือนกับพลิกของเล่นไปมาอยู่ในอุ้งมือ"³

4.3 มอจื่อ เป็นนักปรัชญาที่สอน เรื่องประโยชน์นิยม และความรักสากล เขาได้กล่าวว่าภาระกระทำของกษัตริย์นักปราชญ์โบราณสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเขา นั่นคือกษัตริย์โบราณได้ทนต่อสภาพทางธรรมชาติทุกอย่าง ลงมือทำงานหนักด้วยพระองค์เอง ทั้งนี้เพราะ-

¹The Way of the Former Kings.
²E.R. Hughes, Chinese Philosophy in Classical Time. p. 109.
³จูจี้ และวินเบอร์จี้, ปรัชญาจีน, แปลโดย สกล นิลวรรณ, (กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานันทกิจ กรมการฝึกหัดครู, 2522), หน้า 25.

พระองค์มีความรักในประชาชนของพระองค์ ดังที่มอจ็อกกล่าวยกย่องพระเจ้ายิวว่า

กษัตริย์ยิวได้ทรงใช้เสียมขุดคลองในหน้าไหลไปลงแม่น้ำใหญ่ ๆ ทั้งหลายด้วยพระหัตถ์
ของพระองค์เอง พระบวทของพระองค์สืบเรื่อย พระชงคของพระองค์ไม่มีโลมชาติเหลือ
อยู่ ฝนตกอย่างหนักทำให้พระองค์ชุ่มโชกไปหมด และลมที่พัดอย่างรุนแรงนั้นแหละที่ทำให้
หน้าที่เป็นพระสุางหู่พระเกศาของพระองค์ ถึงกระนั้นพระองค์ก็ยังทรงประสบผลสำเร็จ
ในการทำให้แวนแควนทั้งหลายมีความสงบเรียบร้อย ยิวทรงเป็นนักปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่
ทั้งยังทรงทำงานหนักเพื่อชาวโลก ¹

การที่พระเจ้ายิวทรงสละความสุขส่วนพระองค์โดยไม่สนใจเรื่องอาหารการกินที่พิเศษ
ไปกว่าประชาชนของตน และการแต่งกายก็เป็นไปอย่างสามัญ แต่พระองค์มีพลังกำลังมหาศาล
แม่ทำงานหนักสักเพียงใดก็ไม่เหนื่อย มอจ็อกยกย่องบุญคุณของพระเจ้ายิวว่า "ความสำเร็จของ
พระเจ้ายิวนั้นช่างมหาศาลเหลือเกิน ถ้าไม่มีพระเจ้ายิวแล้ว พวกเราทั้งหลายคงกลายเป็นปลา
ไปเสียแล้ว" ²

การที่พระเจ้ายิวประกอบภารกิจเช่นนั้น มอจ็อกนิยามว่าเป็นเพราะพระองค์มีความรัก
สากล คือ ความรักมนุษยชาติ และเป็นนักประโยชน์นิยม คือ ทำกิจการใดก็โดยคำนึงถึงผล-
ประโยชน์มากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด สมควรได้รับการยกย่อง และกษัตริย์นักปราชญ์โบราณ
ที่ขงจ็อกยกย่องทุกพระองค์ก็ได้รับการยกย่องจากมอจ็อกด้วยเช่นกัน ดังที่มอจ็อกกล่าวว่

ในอดีตกษัตริย์ยิวเป็นนักปราชญ์ของราชวงศ์ทั้งสาม กษัตริย์เอี้ยว [เย้า] ชุน ยิว
ถึง เหวิน และหู่ ทรงรักชาวโลกโดยไม่มีขอบเขต และทรงแสวงหาประโยชน์สุขเพื่อ
ชาวโลกนั้น กษัตริย์ยิวเป็นปราชญ์เหล่านั้นทรงมีอิทธิพลเหนือจิตใจประชาชน และทรงนำ
ประชาชนบูชาเทพเจ้าผู้สูงศักดิ์ และเจตภูตตามภูเขและแม่น้ำทั้งปวง ฟาทรงอินทรีเพราะ
กษัตริย์เหล่านั้นทรงรักผู้พิพากษา และทำคุณประโยชน์ใหญ่แก่ผู้ควรอำนาจผู้คุณประโยชน์ใหญ่ แล้ว
ฟาก็ประหารนางวัลแกกษัตริย์เหล่านั้น ทรงสถาปนาไว้ในราชบัลลังก์ ทรงทำให้เป็น
โอรสสวรรค์ ทรงสนับสนุนกษัตริย์เหล่านั้นให้เป็นแบบอย่างสำหรับคนทั้งปวงจะใคร่ประพฤติ
ปฏิบัติตาม และทรงเรียกกษัตริย์เหล่านั้นว่าเป็นกษัตริย์ยิวเป็นปราชญ์ ³

¹ที่โอดอร์ เคอ เบรี, บอเกิดลัทธิประเพณีจีน ภาค 1, แปลโดย จำนงค์ ทองประเสริฐ,
หน้า 97 - 98.

²จูใจ และ วินเบอร์กใจ, ปรัชญาจีน, แปลโดย สกล นิลวรรณ, หน้า 160

³ที่โอดอร์ เคอ เบรี, บอเกิดลัทธิประเพณีจีน ภาค 1, แปลโดย จำนงค์ ทองประเสริฐ,
หน้า 97 - 98.

นอกจากนี้ มอจ็อยังมีความเห็นว่าการกระทำของกษัตริย์นักปราชญ์โบราณนั้น ทรงดำเนินนโยบายการปกครองสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเขาที่เรียกว่า "การยกย่องคนดี" เขาถือว่าผู้ปกครองบ้านเมืองทั้งหลายประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ตนได้วางโครงการไว้ การที่กษัตริย์นักปราชญ์โบราณอันได้แก่ เย่า ซุน ยี่ว ถึง เหวิน และ หู สามารถทำให้จักรวรรดิตกอยู่ในอำนาจและมีอำนาจเหนือเจ้าผู้ครองนครทั้งหลายมิได้มีอะไรมากกว่าการถือหลักการยกย่องคนดีเลย

4.4 ซุนจื่อ ซุนจื่อเป็นนักปราชญ์ในฝ่ายลัทธิขงจื้อเช่นกัน แต่มีคำสอนเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ที่แตกต่างไปจากเม้งจื่อ กล่าวคือเม้งจื่อสอนว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นดีมาแต่เดิม การที่มนุษย์ชั่วเพราะสภาพแวดล้อม แต่ซุนจื่อกลับสอนว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นชั่ว การที่มนุษย์บางคนดีก็เพราะได้รับการฝึกฝนอบรม และปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎข้อบังคับ เพื่อดัดแปลงธรรมชาติชั่วให้ดีขึ้นนั่นเอง และซุนจื่อได้กล่าวยกย่องกษัตริย์นักปราชญ์โบราณว่า เป็นตัวอย่างของการดัดแปลงแก้ไขธรรมชาติของตนเองได้เป็นผลสำเร็จ แล้วนำประชาชนภายใต้การปกครองโดยออกกฎหมายกำหนดคุณธรรม ความยุติธรรมขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้มนุษย์ได้ปฏิบัติตาม ดังที่ซุนจื่อกล่าวว่

กษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์ทั้งหลาย จึงได้ทรงสร้างกฎเกี่ยวกับความดี และความยุติธรรมขึ้น และบัญญัติกฎหมายและกฎต่าง ๆ ขึ้นเพื่อที่จะได้ดัดธรรมชาติของมนุษย์ และทำให้ธรรมชาติของมนุษย์นั้นตรง และเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงธรรมชาติของมนุษย์ และเป็นผู้นำธรรมชาตินั้น¹

ดังนั้นทัศนะของซุนจื่อ ธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนไม่แตกต่างกัน แต่การที่คนมีความแตกต่างกันเป็นเรื่องของการศึกษาอบรมในภายหลัง การที่กษัตริย์นักปราชญ์โบราณเป็นคนที่มีความสามารถจนเป็นที่ยกย่องของคนทั่วไป ก็ย่อมแสดงชัดอยู่แล้วว่ากษัตริย์เหล่านั้นสามารถฝึกอบรมตนจนถึงนิสัยชั่วตามธรรมชาติ และหันมาสร้างคุณธรรมเพื่อเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติได้ ถ้าความดีเป็นธรรมชาติของกษัตริย์เหล่านั้นอยู่ก่อนแล้ว การทำดีของกษัตริย์เหล่านั้นก็ไม่ควรยกย่องอะไร ดังที่ซุนจื่อกล่าวว่

¹ที่โศคอรี เคอ แบร์, บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน ภาค 1, แปลโดย จ่านงค์ ทองประเสริฐ, หน้า 228

กษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์เอียวและซุน ย่อมมีธรรมชาติอย่างเดียวกับเจีย(Cheih)ผู้โศก
เขว้า และหวัชโมยจือ(Chih)นั่นแหละ คนก็กัมีธรรมชาติอย่างเดียวกับคนชั่วทั้งหลาย
ทีนี้เมื่อเราควรจะต้องหาความดีงาม ความยุติธรรม และการเพิ่มพูนความดีให้มากขึ้นนั้น
มีอยู่ในธรรมชาติของมนุษย์แล้ว ทำไมเราจึงให้รางวัลแก่กษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์เอียว และ
ยิว และให้รางวัลแก่คนดีทั้งหลายอยู่อีกเล่า เราให้รางวัลแก่เอียว ยิว และคนดีทั้งหลาย
เพราะบุคคลเหล่านั้นสามารถเปลี่ยนแปลงธรรมชาติได้ และสร้างคุณธรรมขึ้นมาใหม่ และ
จากคุณธรรมที่เกิดขึ้นเอง จึงได้เกิดความดีงามและความยุติธรรมขึ้น¹

คงตัวอย่างทั้งหลายที่กล่าวมาข้างต้นย่อมแสดงให้เห็นชัดเจนาว่า นักปรัชญาในลัทธิ
ขงจื้อทั้งหลายได้ถือเอาสังคมสมัยการปกครองของกษัตริย์จีนโบราณเป็นสังคมอุดมคติของตน
และถือว่าแนวทางการปรับปรุงสังคมจีนนั้นเป้าหมายก็คือการกลับไปสู่ยุคสันติสุขสมัยโบราณอีก
ถึงแม้ว่าคำสอนปลีกย่อยของปราชญ์เหล่านั้นจะแตกต่างกัน แต่ก็มีวัตถุประสงค์ไปสู่จุดเดียวกัน
ทุกคน

ทัศนะของนักปรัชญาลัทธิเต๋าเกี่ยวกับความเห็นเรื่องสังคมในสมัยกษัตริย์นักปราชญ์
โบราณคงกล่าวแล้ว แม้จะไม่สนับสนุนเต็มที่แต่ก็มีแนวโน้มที่แสดงให้เห็นว่ายอมรับอยู่บ้าง

4.5 เหลาจื้อ เหลาจื้อเป็นนักปราชญ์ที่ก่อตั้งลัทธิเต๋าขึ้น แนวการสอนของท่าน
ไม่มีคัมภีร์อยู่กับการยกย่องกษัตริย์โบราณอย่างที่นักปราชญ์ในลัทธิขงจื้อทำกันอยู่ เพราะเห็นว่า
เป็นการยึดในบุคคลเป็นอุดมการณ์มากเกินไป ทั้งนี้จะเห็นได้จากประวัติของนักปรัชญาทั้งสอง
คือ ขงจื้อ และเหลาจื้อ เมื่อได้พบปะสนทนากัน หลังจากเหลาจื้อได้อ่านข้อเขียนของขงจื้อ
แล้ว ได้กล่าวตักเตือนขงจื้อไว้ว่า "สิ่งที่ท่านได้คนความนั้นกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเรื่องราวของคน
โบราณ ซึ่งคนเหล่านั้นก็ล้วนแต่ตายจากไปนมนานแล้ว แม้แต่กระดูกก็ถูกธรนไปหมกไม่เหลือ
เหลือ คงทิ้งไว้แต่รอยคำที่ตกทอดมา ฉะนั้นจงอย่ายึดมั่นในถ้อยคำเหล่านั้นจนเกินไป"²

¹ทีโคออร์ เคอ แบร์, บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน ภาค 1, แปลโดย จ่านงค์
ทองประเสริฐ, หน้า 233 - 234.

²เสถียร โพธิ์นันทะ, เมธีตะวันออก, หน้า 50.

ถึงแม้ว่าเหล่าจื้อจะไม่ยึดมั่นในตัวบุคคลเป็นแนวทางปรัชญาของตนก็ตาม เหล่าจื้อเอง
 ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับนักปกครองในอุดมคติของท่านไว้หลายบทในเต๋าเต้จิง¹ อันเป็นบทนิพนธ์ของท่าน
 แม่ไม่เอ่ยพระนามของกษัตริย์โบราณเหล่านั้นก็คล้ายกับว่าสนับสนุนการปกครองของกษัตริย์นัก-
 ปราชญ์เหล่านั้นเหมือนกัน ดังเต๋าเต้จิง บทที่ 3 ว่า

ตั้งนั้นปราชญ์ยอมปกครองโดย
 ทำให้จิตใจของประชาราษฎร์ว่างสะอาด
 บำรุงเลี้ยงให้อิ่มหนำ
 คัดทอนความทะยานอยาก
 เสริมสุขภาพแห่งร่างกาย
 ความคิดและความปรารถนาของประชาราษฎร์
 ก็จะถูกขจัดลงใหม่วิเศษ
 คนฉลาดมีอาจหาญ
 เขากระทำการทุจริต
 ปราชญ์ยอมปกครอง
 โดยการไม่ปกครอง
 ตั้งนั้นทุกสิ่งทุกอย่าง
 ก็จะถูกปกครอง
 และดำเนินไปอย่างมีระเบียบ²

จากเต๋าเต้จิงบทนี้จะพบว่านักปกครองที่ดีตามที่ทัศนะของเหล่าจื้อคืออยู่ตามคุณสมบัตินักปราชญ์
 นักปราชญ์โบราณที่นักปราชญ์ในลัทธิขงจื้อกล่าวยกย่องไว้มาก คือปราศจากความทะยานอยากใน
 อำนาจของตนเห็นประชาชน ทำตัวเหมือน ๆ กับประชาชน จนประชาชนไม่รู้ว่าเขากำลังปกครอง

¹เต๋าเต้จิง เป็นคัมภีร์ที่เหล่าจื้อเขียนไว้ นับว่าเป็นคัมภีร์สำคัญมากในลัทธิเต๋า มี 81
 บท ประกอบด้วยตัวอักษรประมาณ 5,000 คำ.

²พจนานุกรมจีน-อังกฤษ, แปล, วิถีแห่งเต๋า, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แสงรุ่ง
 การพิมพ์, 2523), หน้า 56-57, ทุกครั้งที่อ้างถึงเต๋าเต้จิงจะนำมาจากหนังสือเล่มเดียวกันนี้
 ทั้งหมด

อยู่ เพราะผู้ปกครองที่มีความรอบรู้ในเรื่องเต๋ายอมไม่ใช้อำนาจเป็นเครื่องมือกดขี่ประชาชน เหล่าจึงเสนอให้มีการปกครองโดยเสรี แล้วทุกสิ่งทุกอย่างก็ดำเนินไปเองอย่างมีระเบียบ ตามสภาพทางธรรมชาติของมัน

4.6 จางจื่อ จางจื่อเป็นนักปรัชญาฝ่ายเต๋าที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย เป็นผู้เผยแพร่ลัทธิเต๋าให้เป็นที่รู้จักกันกว้างขวางออกไป จางจื่อยอมรับความสามารถของ กษัตริย์นักปราชญ์โบราณเช่นกัน โดยกล่าวยกย่องว่ากษัตริย์นักปราชญ์เขาและขุนทรงดำเนินการ ปกครองโดยวิถีทางแห่งเต๋า เพราะพระองค์ไม่ได้ยกพระองค์เองให้มีฐานะเหนือประชาชน ทรงทำตัวเยี่ยงสามัญชน ทำงานหนักโดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก สมแล้วกับที่หนังสือประวัติศาสตร์ กล่าวไว้ว่า "ไม่มีชนเหลืออยู่ที่หนาแข็ง และไม่มีไขมันหลงเหลืออยู่ที่คันทาของพระองค์เลย¹ ทั้งนี้เพื่อเลี้ยงดูประชาชนของพระองค์"²

ในบทนิพนธ์ของจางจื่อได้กล่าวยกย่องเยี่ยงกษัตริย์นักปราชญ์โบราณในลัทธิซึ่งจื่อว่า ปกครองประเทศได้ตามวิถีทางของเต๋า คือการที่ไม่สร้างอิทธิพลเหนือคนอื่น และไม่ให้คนอื่นมา มีอิทธิพลเหนือตน จึงทำให้ประเทศประสบความสงบสุขพ้นจากความสับสนวุ่นวายได้ ดังที่จางจื่อ กล่าวไว้ว่า

คนที่ปกครองคน
อยู่อย่างสับสน
คนที่ถูกปกครอง
อยู่อย่างมีทุกข์
ควายเหตุฉะนี้
เหยา³จึงไม่ประสงค์

¹หมายความว่าพระองค์ทำงานหนัก ไม่ได้ใช้ชีวิตอยู่อย่างสุขสบายและบริโภคอาหารเสีย จนลงพุงอย่างชาวจีนผู้มีอันจะกินทั่ว ๆ ไป.

²Arthur Waley, Three Ways of Thought in Ancient China, (London ; George Allen & Unwin Ltd. 1969), p. 103.

³เหยา หมายถึงพระเจ้าเหยา

จะมีอิทธิพลเหนือคนอื่น
 หรือให้คนอื่นมามีอิทธิพลเหนือตน
 วิธีที่จะพ้นความสับสน
 และพ้นความทุกข์
 คืออยู่อย่างเท่า
 ในดินแดนแห่งความว่างเปล่า¹

นอกจากนี้จางจื่อยังเสนอความเห็นอีกด้วยว่า นักปกครองที่มีความสามารถต้องมีคุณธรรม ความกล้าหาญต่อประชากรของตน ไม่เห็นแก่ลาภ ยศ สรรเสริญ ยอมรับความผิดหวังและสมหวัง ในสภาพเดียวกันว่าเป็นสิ่งที่จำต้องดำเนินและเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีทางของธรรมชาติ จึงควรยอมรับ ไม่ควรฝ่าฝืน คนที่ทำได้ดังนี้เท่านั้นที่สมควรจะปกครองประชาชนได้ ดังที่จางจื่อกล่าวไว้ว่า

คนที่สมควรเป็นกษัตริย์
 รุขอความนี้และเก็บไว้ในใจ
 เปิดใจไว้วางแผ่ความกล้าออก
 ดึงทั้งหมดมาสู่ตน
 ปล่อยทองให้คงแฉงอยู่ตามภูเขาลูกเขา
 ไม่สนใจที่จะใคร่พิพัสสมบัติของผู้ใด
 ไม่ปรารถนาความมั่งคั่งหรือเกียรติยศ
 ไม่เป็นข้อยินดีที่อายุยืน
 และไม่เสียใจที่อายุสั้น
 ความสำเร็จไม่ใช่สิ่งซึ่งน่าจะมาโอ้อวด
 และความล้มเหลวก็ไม่น่าอับอาย
 ทรงอำนาจไว้ทั้งโลก
 แต่ก็ไม่เอาอะไรมาให้ตนเองเลย
 ความยิ่งใหญ่ของเขาอยู่ที่รู้ว่าสรรพสิ่งรวมกันเป็นหนึ่ง

¹ ลี. คีวรั๊กซ์, มนุษย์ที่แท้, (หรือมรรควิธีของจางจื่อ), (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
 สมพงษ์, 2518), หน้า 197

ความเป็นและความตายมีค่าเท่ากัน¹

5. นักปรัชญาที่ไม่เห็นด้วยกับการใช้สังคมโบราณเป็นแนวทางหรืออุดมคติของสังคมปัจจุบัน

ดังกล่าวนั้นในข้อ 4 ว่านักปรัชญาลัทธิขงจื้อยกย่องกษัตริย์นักปราชญ์โบราณเป็นบุคคลในอุดมคติ และสังคมในสมัยกษัตริย์เหล่านั้นปกครองเป็นสังคมอุดมคติและนักปรัชญาลัทธิเต๋าคล้ายกับยอมรับวิถีทางของกษัตริย์โบราณเหล่านั้นว่าทรงจัดการปกครองตรงกับวิถีทางแห่งเต๋า แต่ยังมีนักปรัชญาอีกลัทธิหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับคำสอนเหล่านั้น ได้แก่ นักปรัชญาสำนักนิติธรรมนิยม ซึ่งเห็นว่ากฎหมายเท่านั้นที่สามารถจัดระเบียบให้แกสังคมได้ไม่ใช่คนดี ทั้งนี้เพราะทัศนคติของนักปรัชญาที่ยกย่องกษัตริย์นักปราชญ์โบราณด้วยกันเองก็ขัดแย้งกัน ทั้งที่ต่างก็อ้างว่าตนสอนเกี่ยวกับแนวทางของกษัตริย์นักปราชญ์โบราณด้วยกัน แต่คำสอนก็ไม่สอดคล้องกัน จะบอกอย่างไรว่าใครถูกในเมื่อผู้ที่ถูกอ้างถึงก็ตายไปหมดแล้วไม่อาจฟื้นขึ้นมายืนยันได้ ดังที่ฝ่ายนิติธรรมนิยมกล่าวคำหนึ่งว่า

การที่ทั้งขงจื้อและมอจื้อสนับสนุน(กษัตริย์ผู้ทรงเป็นปราชญ์) คือ เอียวและซุน ทั้ง ๆ ที่ ขงจื้อและมอจื้อไม่เห็นพ้องต่อกันในเรื่องความสำคัญที่ควรใส่ใจ ถึงกระนั้นแต่ละคนก็ยังมีอาจว่าตนเป็นตัวแทนของเอียวและซุนอย่างแท้จริง แต่บัดนี้เอียวและซุนไม่อาจกลับฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาอีก แล้วใครเล่าจะเป็นผู้วินิจฉัยตัดสินความจริงแท้ในระหว่างขงจื้อและมอจื้อได้²

5.1 เชนเต๋า(Shen Tao) นักปรัชญาฝ่ายนิติธรรมที่สอนเรื่องการใช้อำนาจในการปกครอง เขาไม่ได้ให้การยกย่องคุณธรรมของกษัตริย์โบราณที่ลัทธิขงจื้อยกย่องแต่ประการใด เพราะเขาถือว่าความเป็นคนดีไม่อาจจะทำให้คนในสังคมยอมรับและเชื่อฟังได้ ผู้ปกครองต้องมีอำนาจจึงจะปกครองได้ เพราะสำหรับเชนเต๋ออำนาจเท่านั้นที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของการเมือง การปกครอง ไม่สมควรยึดมั่นอยู่กับบุคคลในอดีตนั่นเกินไป เชนเต๋าเห็นว่าจริงอยู่ที่กษัตริย์โบราณเหล่านั้นเป็นคนดีมีคุณธรรม แต่การที่ประชาชนยอมเชื่อฟังพระองค์และปฏิบัติตามคำสั่งของพระองค์ก็เพราะพระองค์มีอำนาจเท่านั้น ดังที่เชนเต๋าแสดงเหตุผลสนับสนุนหลักคำสอนของเขาว่า

¹ ส. คิวรั๊กซ์, มนุษย์ที่แท้, (หรือมรรควิธีของจางจื้อ), หน้า 125.

² ทีโอดอร์ เกอ แมร์, บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน ภาค 1, แปลโดย จำนงค์

... เมื่อพระเจ้าเยาเป็นผู้น้อย [ซึ่งเป็นคนที่มีคุณธรรม] ประชาชนไม่สนใจฟังคำสั่งของพระองค์เลย แต่เมื่อพระเจ้าเยาเป็นจักรพรรดิมีคนเชื่อฟังคำสั่งของพระองค์เป็นอย่างดี และปฏิบัติตามคำสั่งของพระองค์อย่างเคร่งครัด จากเหตุผลดังกล่าวมานี้จะเห็นชัดเจนว่า ความศรัทธาและปัญญาอันไม่สามารถทำให้ประชาชนเชื่อฟังคำสั่งใด แต่ซี (Shih) หรืออำนาจและตำแหน่งหน้าที่สามารถทำให้ประชาชนเชื่อฟังใด ¹

5.2 ฮันไฝ่จื่อ (Hun Fei Tzu) นักปรัชญาคนสำคัญของลัทธิขงจื๊อมีความเห็นว่าการที่จะจัดการปกครองรัฐตามคำแนะนำของนักปรัชญาในลัทธิขงจื๊อจะเป็นการขัดกับสภาพการณของบ้านเมืองในปัจจุบัน ฮันไฝ่จื่อกล่าวคำหานักปรัชญาในลัทธิขงจื๊อที่เอาแต่พร่ำสอนในเรื่องของกษัตริย์โบราณ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าลัทธิขงจื๊อไม่ยอมรับความจริงจึงไม่ยอมรับสภาพที่แท้จริงของสังคมปัจจุบันว่าแตกต่างจากสังคมโบราณ นอกจากตัวเองจะไม่ยอมรับข้อเท็จจริงแล้ว คำสั่งสอนของลัทธิขงจื๊อยังชักชวนให้คนอื่น ๆ ยอมรับฟังคำสั่งสอนของตน ซึ่งฮันไฝ่จื่อเปรียบว่าเหมือนการสวดของพวกหมอดีซึ่งไม่มีความหมาย และถ้าใครยอมเชื่อฟังปราชญ์ในลัทธิขงจื๊อก็เป็นนักปกครองที่ไร้ความสามารถดังที่ฮันไฝ่จื่อกล่าวไว้ว่า

ในปัจจุบันนักปรัชญาทั้งหลาย [ในลัทธิขงจื๊อ] ที่กำลังถกเถียงกันถึงการปกครองของจักรวรรดิอยู่นั้น หากกล่าวถึงสภาพการณของการปกครองที่มีอยู่ในขณะนี้ไม่แตกต่างกันไปพูดถึงคุณความดีของการปกครองที่มีอยู่ในอดีต พวกนักปรัชญาเหล่านั้นไม่ศึกษาข้อเท็จจริงของกฎหมายบ้านเมือง ไม่พิจารณาศึกษาสภาพการณอันผิดปกติวิสัยของประชาชนพลเมือง ก็แต่พูดถึงประเพณีของอดีตกาลเท่านั้น โดยการยึดมั่นอยู่แต่การเลียนแบบของคุณความดีของนักปกครองในอดีตกาล พวกนักปราชญ์ในลัทธิขงจื๊อกล่าวออกมาเป็นภาษาอันทรูทรูว่า "จงฟังคำแนะนำของเรา แล้วท่านจะกลายเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองที่ปรีชาสามารถ" คำกล่าวอย่างนี้เป็นเหมือนกับคำสวดมนต์อ้อนวอนของพวกหมอดี นักปกครองบ้านเมืองผู้มีความสามารถจะไม่ยอมรับคำแนะนำเช่นนั้นเป็นอันขาด นักการปกครองผู้มีสติปัญญาจะไม่ยอมฟังพหูสิงที่เรียกความนุษยธรรมการยึดมั่นอยู่ในศีลธรรมหรือเงี้ยวฟังคำแนะนำของนักปราชญ์ในลัทธิขงจื๊อแต่ประการใดเลย ²

นอกจากฮันไฝ่จื่อจะไม่ยกย่องว่ากษัตริย์นักปราชญ์เยาและซุนจะมีคุณความดีอะไรเป็นพิเศษเลย แล้วการที่พระองค์ทำงานหนักก็เป็นภาระทำให้ไม่ถูกต้องเหมาะสม การที่ทำอย่างนั้น

¹ จูจี้ และวินเบอร์กจี้, ปรัชญาจีน, แปลโดย สกล นิลวรรณ, หน้า 241.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 236

ก็เป็นเพราะไม่รู้จักหลักในการปกครอง การที่พระองค์ยอมทำงานหนักดังที่กล่าวในหนังสือประวัติ-
ศาสตร์ คู่มือของพระองค์เป็นเพียงทาสคนหนึ่ง ไม่รู้จักใช้กฎหมายบังคับให้ประชาชนทำงานเพื่อ
พระองค์ได้ จึงไม่จัดว่าเป็นจักรพรรดิที่ยิ่งใหญ่ และการที่ไม่ทรงยกย่องบุตรชายของตนขึ้นเป็น
กษัตริย์ก็ไม่ใช่เรื่องน่าสนใจเพราะถ้าการเป็นจักรพรรดิแล้วต้องทำตัวเองให้ได้รับความลำบาก
อย่างนั้น ตำแหน่งจักรพรรดิก็ไม่น่าแย่งชิงแต่อย่างใด เทียบไม่ได้กับสมัยปัจจุบัน [สมัยที่
ฮันไฝ่ใจมีชีวิตอยู่] แม้แต่ตำแหน่งนายอำเภอก็สะดวกสบายไปชั่วลูกหลาน ก็และมีเกียรติกว่า
จักรพรรดิในอดีตมากมาย จึงนำมาเปรียบเทียบกันไม่ได้ในตำแหน่งที่ต่างสมัยกัน ดังฮันไฝ่ใจ
กล่าววว่า

แม้แต่ความเหนื่อยยากของคนใช้และทาสก็ไม่มากไปกว่าความเหนื่อยยากของพระองค์
เมื่อเป็นเช่นนี้จักรพรรดิในสมัยโบราณที่ใดทรงสละราชบัลลังก์นั้น ตามความเป็นจริงแล้ว
ก็คือกำลังสละ(ตำแหน่ง)คนเฝ้าประตู และกำลังสละความยากลำบากของทาสทั้งเท่านั้นเอง
เพราะฉะนั้นแม้ว่าพระองค์จะสละจักรพรรดิไต่ก็ไม่มีอะไรที่น่าจะยกย่องเป็นพิเศษเลย
ตรงกันข้ามในปัจจุบันนี้แม้นายอำเภอถึงแก่กรรมแล้วทายาทของเขาก็ว่างทำไปได้อีกหลาย
ชั่วคน ดังนั้นประชาชนจึงถือว่าตำแหน่งหน้าที่ราชการมีคุณค่าสูง ดังนั้นในเรื่องการสละ
อะไรบางอย่างนั้น ประชาชนได้พบว่าการสละตำแหน่งนายอำเภอในปัจจุบันนี้ทำได้ยาก
เหลือเกิน ขอนี้ก็เป็นเพราะว่าความเจริญก้าวหน้าในแต่ละกรณีนั้นแตกต่างกันมากทีเดียว 1

นอกจากคำตำหนิตที่ยกมาข้างต้นแล้ว ฮันไฝ่ใจยังเห็นว่าการที่กษัตริย์โบราณอุทิศตนจนได้
รับความทุกข์ทรมานเช่นนั้น พระองค์ทำไปอย่างไรจุดมุ่งหมายที่ทำตนเป็นทาสของประชาชน การที่
พระองค์ทำตัวตีแต่ใจเขลาใบบการปกครองก็ไม่น่ายกย่อง เพราะการที่ตนเองเป็นกษัตริย์แต่กลับ
ทรมานร่างกายและจิตใจของพระองค์โดยการไปซุกคลองระบายน้ำ และทำงานหนักอื่น ๆ ไม่รู้จัก
ใช้กฎหมายให้เป็นประโยชน์ ทำงานไม่แตกต่างจากกรรมกร ดังนั้นถ้าคนเช่นกษัตริย์โบราณนั้นน่า
ยกย่อง คนธรรมดาสามัญทั้งหลายที่เป็นคนมีคุณธรรมทุกคนก็ควรได้รับการยกย่องทั้งหมดดังฮันไฝ่ใจ
กล่าววว่า

... กลับทำให้พระองค์เองได้รับทุกข์ทรมานและทำให้จิตใจต้องทรุดโทรมเพื่ออุทิศตนให้
แก่ประชาชนโดยไม่มีจุดหมายแล้ว พระองค์ก็จะต้องกลายเป็นทาสของสามัญชนแทนที่จะเป็น

ผู้ฝึกประชาชนในจักรวรรดิให้เชื่อ และในการทำเช่นนั้นจะมีเกียรติอะไรหรือ...

ที่นั่นถ้าหากเราควรยกย่องสรรเสริญ เอี้ยวและยั่วเพราะท่านทั้งสองได้อุทิศตนให้แก่จักรวรรดิแล้ว ก็ เราต้องทิ้งเหตุผลสำหรับพิจารณาคนทั้งหลายว่าน่าเคารพและมีคุณธรรมเสียอย่างสิ้นเชิงทีเดียว ¹

จุดประสงค์ใหญ่ของอันได้จ้อกคือต้องการให้นักปกครองไซกนูหมายเป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศ และกฎหมายควรจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมที่เปลี่ยนไป ไม่ควรยึดมั่นอยู่กับอดีตจนกระทั่งไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้แม้สังคมเปลี่ยนแปลงไปมากมายแล้วก็ตาม "ผู้เป็นปราชญ์นั้นยอมไม่คิดที่จะดำเนินรอยตามวิถีทางแคโบริอัน หรือสร้างกฎเกณฑ์อันใดที่มีลักษณะถาวรไม่เปลี่ยนแปลงขึ้นไว้ ผู้ที่เป็นปราชญ์นั้นจะศึกษาสถานการณ์ในยุคสมัยของตนแล้วพิจารณาวิธีการที่จะแก้ไขสถานการณ์นั้นขึ้นโดยเหมาะสมกับกรณี" ²

จากตัวอย่างที่ยกค่านิยมยกย่องและทำหนึถึงกษัตริย์นักปราชญ์แคโบริอันนั้น ย่อมแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนแล้วว่า สภาพของสังคมแคโบริอันที่กล่าวแล้วเป็นสังคมที่นักปรัชญาทุกสำนักถือ-เป็นตัวอย่าง และเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างแนวความคิดทางปรัชญาของตน

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ที่ไอคอร์ เคอ แบร์, บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน ภาค 1, แปลโดย จำนงค์ทองประเสริฐ, หน้า 302-303.

²จู๋ไจ้ และวินเบอร์กั๊, ปรัชญาจีน, แปลโดย สกล นิลวรรณ, หน้า 261 - 262.